

Politikai
röpiratok

5

Wien. Druck von Jacob & Holzhausen.

DE BALLAGI GÉZA.

5
/10

ORSZÁGGYÜLÉSI

TÁJÉKOZÁSOK

A

HONATYÁKNAL

PÉNZÜGYEKRŐL.

BALLAGI MÓR.

JENŐ VIKSEI

Ballagi Mór 7. számú tájékoztatója

PEST, 1861.

NYOM. ID. POLDINI EDE ÉS NOSÉDA GYULÁNÁL
papnövelde-tér 7. sz. a.

ORSZÁGGYŰLÉSI

TÁJÉKOZTATÓ

A

PÉNZÜGYEK RÖL.

U. R. A. L. A. G. T. M. Ö. R.

PÉST, 1881.

STON ID POLIETI EI E I N O S E B A G Y L U L A N Á L

Magyarországi 7. sz. n.

A

HONATYÁKNAK

figyelmébe ajánlja

JANKÓ VINCZE.

ՀԱՅԿԱՎԵՐԿԱԿԱՆ

Ezen közlemények a Pesti Hírnök martius és aprilisi szá-
naiban jelentek meg.

J. V.

հրատարակողը

ՅԱՆՈՒՆԻ ՕՐԻՆԱԿ

I.

Pent, mart. 27.

Minél közelebb jutunk az országgyűlés megnyitásához, annál szükségesebb, hogy azon tárgyak, melyek az osztrák politikai által fenyegetett sarkalatos törvényeinkkel összefüggésben vannak minden oldalról megvitatva legyenek, mert csak így jöhetünk tisztába magunkkal az iránt, mit akarunk s mit követelhetünk az okosság kívánalmai szerint?

Ha valaha úgy most hazafiai kötelesség, hogy mindenki mondja el véleményét arról, a mihez ért, mert csak így várható, hogy az eszmecsere által a nézetek tisztulván, megtaláljuk az egy biztos utat, mely bennünket célhoz fog vezetni.

Ezen hit indított engemet arra, hogy pénzügyi combinatioim melyek az előbbi években, mint pusztában a szó, elhangzottak, mostani politikai constellációkhoz alkalmazva, ismét a közönség biralata alá terjeszem.

A pénzügyi kérdésnek szerencsés megoldása alkotmányi kifejlődésünkre nézve életkérdés.

E szempontból ügyünk átalakulása Európát is érdekli, s képzelhető volna is, hogy erőszakosan és örökre lehetne elszakadnunk Ausztriától, de még inkább azon biztos kilátás mellett, hogy sikerülend a legitimitás nyomán békés uton a personae unio köpenye alatt függetleníteni magunkat, mind a két esetben ha sikert öhajtunk, szükséges, hogy a külföld sympathiája velünk legyen, szükséges, hogy a pénzzavarok megoldására nézve Ausztriát

1
val tisztába jöjjünk, s Európát megnyugtassuk azon óriási tőkék biztonsága iránt, melyeket osztrák papirokba fektetett.

Ezt semmi esetre sem szabad szem elől téveztenünk, mert különben a reactionak tárt kaput hagyunk; egy szóval: a pénzügyi viszonyok rendezésénél engedékenyebbeknek kell lennünk, mint annyit a rólunk-nélkülünk elvnel fogva megadni jogosnak tartanánk, mert bizonyosak lehetünk a felől, hogy mit a vámon nyelünk, azt a réven ismét elfognók veszteni.

Európa aggodalommal kíséri alkotmányos mozgalmainkat, mert annak háta megett státus-banquerottot lát, s mindaddig, míg nem tudja hányadán van velünk, inkább ellenünk mit mellettünk fog szólni. •

Kell tehát, hogy Európát felvilágosítsuk.

E végből véleményem szerint az országgyűlés megnyitása előtt a nemzet képviselőinek első teendője volna a lefolyt 12 év alatt szenvedett törvénytelen zsarolások és jogsértések felsorolása mellett Európa előtt ünnepélyesen kinyilatkoztatni, hogy a magyar nemzet méltányos kívánván lenni, kész a státus-adosságnak a magyar koronához tartozó országokra aránylagosan sendő részét elfogadni, mihelyt a fejedelem a magyar nemzetet a kiralkatos törvényeinek élvezetébe feltétlenül s teljesen visszaverte, s a jövőre visszaélések ellen garantiát nyújtott.

Eddig a nyilatkozat Európa irányában.

A pénzügyi kérdést illetőleg, elmondom, véleményemet, javaslatomat, mint szívem és eszem tollamba diktálja.

A pénzbajok tényezői közt legelől áll az állodalom, megrontált pénzviszonyaival; utánna jön a bécsi ugynevezett nemzeti bank, értékevesztett bankjegyeivel; és végre a földbirtokos osztály, zsorás adosságaival. E három tényező baját egyszerre és győresen kell orvosolni, ha a fenét az államtestből kiirtani akaruk. A megkülönböztetést csak azért teszem, mert mindegyik nevezőnél más a baj, s más az orvoslási mód.

Az állodalom pénzviszonyain három féreg rágódik. Az egyik elence; a másik a büreaucraták serege; a harmadik a katonaságok tulságos létszáma. Következménye oly szomorú, hogy, da-

cára a felcsigázott adófizetéseknek, az állam kiadásai évenként a bevételeket roppant összeggel meghaladják.

Ily gazdálkodás mellett a status-adosságok évről évre szaporodván, az adó-terhek is növekedni fognak, s a köz elszegényedés pályáján rohanva fogunk az örvény szélére jutni, melynek elnyelésétől többé sem ész, sem hazafiság a status hajóját megmenteni nem fogja.

Minden óra, minden perc, halogatás a veszedelmet növeli. Meleg szavakkal s őszinte méltósággal kell, hogy a nemzet képviselői tolmácsolják a fejedelem előtt a dolgok ilyenén állását, s kérve kérjék a mentő intézkedések mielőbbi alkalmazását.

Ismerve a bajt, a gyógyszert kitalálni nem oly nehéz.

II.

Pest, mart. 28.

A monarchia pénzügyeire nézve kétségkívül egyik lényeges orvosszer volna Velence átengedése az olasz egységhez.

Ez különben sem új indítvány, s az európai nemzetek előtt kedvező véleményben áll.

A megváltás összegét 1000 millió forintban állapítani meg, ez sem volna méltánytalan követelés, s az olasz nemzet által bizonyosan elfogadható, ha latba vetik azon töménytelen veszedelmeket, vér- és pénzbeli áldozatokat, melyekbe az erőszakos elfoglalás kerülne.

Azt mondják, Bécsben nem jó néven vették, hogy a pest iparkamara Velencének megváltás melletti átengedését ajánlotta. Pedig a tisztelt kamara igen okosan cselekedett, mert Velence többé úgy sem gyöngye, hanem terhe a császári koronának.

Az olasz egység befejezéséhez közeledt, s nincs hatalom, mely Velencét a század uralkodó szelleme ellenére visszatarthassa. Minden áldozat, minden erőlködés annak megtartására a többi testvér-népek vérebe s véres verejtékébe fog kerülni. — A fejedelem ezt nem akarhatja, akarnia nem szabad, ha népeinek boldogságát szíven hordja. — Vannak a magyar koronának elhullott

gyöngyei, melyeknek hazája a Bosporusig terjed. Ezekre kell inkább a figyelmet fordítani, ezek ugy is ma-holnap gazdátlanok lesznek. A keleti érdekekre fektetett magyar politika legbiztosb kulcs ezen vidék feletti uralomhoz.

Velence után bizonynyal nem kisebb mértékben emészti az államéleterejét a burocraták felesleges serege. Ezen állapotannál sajnosabb, mert e hadat kiirtani nem igen könnyü, mit az october 20-diki diploma óta történt dolgok kézzel foghatólag bizonyítanak.

Ime, nálunk a municipiumok szervezése nagyobb részt már be van fejezve, s még sem tudunk tőlük véglegesen megszabadulni, s nem is fogunk, ha az országgyűlés csak semleges negativitásban marad a február 26-ki constitutionalis patens ellenében.

A néma oppositio nem elég. Itt a nemzetnek szólni, és pedig hangosan kell szólni még akkor is, ha mindjárt Magyarország már megszabadult volna a nyakára cröszakolt tékozló kormányrendszer maradványaitól.

Igen is követelnünk kell, hogy a Lajtán-tüli német-szláv szomszédok ne Staats-Ministerium által kormányoztassanak, mely alán a miénk felett is gyámságot akarna magának vindicálni, hanem legyen elkülönzött felelős kormányuk mint nekünk, mely legyen oly független legyen a mienktől, valamint a mienk független az övékétől. Legyen évenkint egy felső- s egy első-házból álló országgyűlésük, mint nekünk, s kormányozzák önmagukat mint mi, megyei és városi független municipiumok által. E nélkül a magunk ügyét sem látom teljesen biztosítva, s azért nem is osztatom azok véleményét, kik azt állítják, hogy nekünk a dologhoz inosan semmi közünk, ha a Lajtán-tüli német-szláv szomszédaink a február 26-ki engedményekkel meg vanuak elégedve. Én pedig azt tartom, hogy igen is van, de sőt kötelességünkben áll állépni, ha a Lajtán-tüli szomszédainknak nincs elegendő belátásuk, vagy bátorságuk a mienkhez hasonló kormányformát, hasonló szabadságokkal követelni, mert különben a reactio szakadatlan zaklatásainak leszünk ismét kitéve.

E kívánalmaink ki nem elégítése esetében még personalis pro meo mellett se kívánjunk német-szláv szomszédjainkkal egyesülve

élni. A szakadás feletti bánkodók bizonyosan nem mi leszünk, hanem a mi német-szláv szomszédaink.

III.

Pest, mart. 29.

A harmadik legveszedelmeseb ellensége, az álladalom különben is rongált pénzviszonyainak, a rendes katonaság túlságos lét száma. A sebek közt egy sem fáj hazánknak oly égetően, min azon kényszer, minélfogva a Bachféle centralistico absolutistiku rendszernek támogatására ifjaink virágát oda adni kellett, s ropant hadsereget folytonosan tartani a nép akaratának elnyomására.

Fáj az ember lelke, ha reá gondol, hogy egyes emberek, ki a hatalom polcára emelkednek, képesek egész nemzeteket leigázni annyira, hogy a nemzetek saját gyermekeikkel segítik a békeönmaguk számára kovácsolni.

A felesleges katonaság, a köztársadalom e mótelye, anyagszempontról köz elszegényedésre vezet, erkölcsi szempontból pedig a vallásos érzelmek kiirtására szolgál eszközül; s a veszedele annál nagyobb, minél túlságosabb annak létszáma.

Nem lehet aggodalom nélkül tapasztalnunk, hogy a vallástalanság a társadalom alsóbb rétegeiben kezd lábra kapni, meginkább a katonaságtól testileg és lelkileg megmérgezve nagyszámban visszatérő ifjaink befolyásának lehet tulajdonítani. Ott, hol ész és mivéltség a vallástalanságot némileg paralisálhatja, a haj tán még nem oly veszedelmes; de ott, hol ész és mivéltség hiányzik, ölö gyilkja leend az állatiságból kiemelkedett ember ségi érzetnek. — Az állandó katonaság valóságos Sodoma és Gomorhája a nemzeteknek, s a legboldogabb nemzet az, mely legkevesebb állandó katonára szorul.

De süzségtelen is nagyszámu rendes katonaságot tartani melynek ellátása az adóízetők véres verejtékébe kerül.

Olyan országban, melynek kormányformája önkormányzat alapra van fektetve, s az a nép akaratának kifolyása, legfeljebb

nyí rendes katona kell, mennyi a várórség ellátásához, s a nem
rt események szembeszállásához szükséges.

A belbéke fentartására a nemzeti-őrségi intézményi nem csak
lszerűbb, de olcsóbb is. A külellenséggeli megküzdésre pedig,
szabadsági igényeikben méltányosan kielégített nemzetek, min-
nkor mint egy test, egy lélek fognak felkelni. A szabad ma-
yar nemzet már egyszer bebizonyította, miként egymaga elég
ős, hogy törvényes királyaért, s hazájának integritásaért fél-
urópával megküzdjön

Ha Ausztriának hadserege a mostani állományról egy har-
adára leszállíttatnék, s annak fele Magyar- és a hozzá tartozó
szágokra, másik fele pedig a német-szláv tartományokra re-
rtiálva lenne, e két hadsereg még mindig elég erős maradna,
gy a birodalom tekintélyét fentartsa. — Az országos kiadáso-
on ez által oly nagyszerű apadás történnék, hogy alig hibázok
jékező állításommal, ha ezen s a fennebb említett reductiók
tal meggazdálkodott összeggel a mostani egyenes adót felére le-
állíthatónak hiszem.

Nem kevesebb fontossággal birna nemzetgazdászati szem-
ntből a katonai állománynak egy harmadára való leszállítása,
inthogy a mostani létszámnak kétharmadát véve, ezen reductió
tal évenként legalább 400,000 erős, munkaképes emberrel sza-
rodnék a status productiv ereje, kik jelenleg az ipar teréről
vonatva, többi polgártársaiknak fáradságos keresményéből
ösködnek.

A nyereség tehát kétszeres volna a katonaság létszámának
szállítása által. Először nyerne a status annyiban, a mennyiben
adásai kevesednének. Ezen meggazdálkodást legalább 80 mil-
bra tehetjük, mert minden egy katona a statusnak legalább
00 ftjába kerül. Másodszer gyarapodnék a nemzeti vagyon-
zenként legalább 40 millióval, miután minden ember után, a
unka haszoneredményét évenként 100 ftra bátran fel lehet
enni. — Összesen tehát 120 millió forintot eredményezne ezen
peratió a közvagyonosodás mérlegében.

Nem tekintve az álladalom viszonyát a bécsi nemzeti bank

irányában, melyről csak a következő szakaszban fogok, tüzetesebben szólni, a most mondottakban azon alapokat kívántam előterjeszteni, melyeket alkalmasoknak hiszek, a status pénzvisszonyainak rendezésére, s ez által az uralkodó ház számára a birodalmat, a magyar nemzet számára pedig a szabad hazát békés uton megmenteni.

IV.

Pest, martius 30.

Midőn ismét tollat fogtam kezembe, hogy cikksorozatomat a birodalmi pénzügyekről, nevezetesen a bécsi nemzeti bankról, folytassam, egy kevésbé megakadva éreztem magamat, nem az eszmék iránt, mert erre való nézve tisztában vagyok magammal, de a modorra nézve, tudniillik az iránt, miként adjam elő nézeteimet, hogy azoknak helyes voltát azok is megérthessék, kik a pénzügyi dolgokban nem eléggé jártasok, de az országos ügyek rendezésénél befolyást gyakorolnak: s abban állapodtam meg, hogy nézeteim elbárást lehetőleg általánosságban fogom tartani, s a számokat is ha kell, csak kerekszámokban alkalmazni, a részletes kidolgozásról úgy is csak az eszmék feletti megállapodás után lehet szó.

A pénzügyi kérdések közt legfontosabb s talán legnehezebb is a valuta kérdésének megoldása, vagy is azon módok kitalálása, melyeknél fogva a papirospénzjegyeknek névszerinti értékét a forgalomban ismét rehabilitálni lehessen.

A baj, mely a pénzjegyeknek értéke vesztett állapotából származik, általános, s annyira behat a társadalmi organismus minden rétegeibe, hogy annak hervasztó hatását nem csak a belde a külföld is nagy mértékben érezi. Szükséges tehát, hogy minden erők közreműködjenek, habár áldozattal is, e nagy fontosságú bajnak gyökerét kiirtani.

A baj okát mindenki ismeri. Az egyik azon egyedárusághoz rejlik, minél fogva pénzügyi jegyet kizárólag csak a bécsi nemzeti bank bocsáthat ki; a másik pedig azon alárendelt szerepben

melyet az a kormány irányában viselni köteles, s csak is ezen alárendelt viszonynak tulajdoníthatók a kormány által a bankra tukmált nagy előlegezések, melyek egyedüli megzavarói a bank rendes működéseinek.

A baj nagy fontosságánál fogva az országgyűlések egyik fő feladata leendő erélyesen oda hatni, 1-ör hogy a bécsi bank egyed- árusága a pénzürtékü jegyek kibocsátására nézve minélelőbb megszüntessék; 2-ör hogy a kormány azon kötelezettségi viszony- ból kimenesztessék, melybe a bank irányában jutott.

De éppen ez itt a csomó, mit megoldani nem oly könnyü, mer a fennebbi határozmányok mind a politikai, mind a pénzhatalom önkényszerü uralmát egyiránt sujtának, s éppen ezért onnét nagy ellenszegülés várható.

Sokféle javaslatok kerültek már, a valuta kérdés megoldá- sát illetőleg, szönyegre, de vagy azért, mivel igen complicát ter- mészetiek voltak, vagy azért mivel a mostani szellemmel össze nem férhető erőszakos rendszabályokat indítványoztak még eddig nem találtak rokonszenvre.

Ezt azonban nem azért említem, mintha én magam részére több szerencsét reménylenék. Elbizakodott soha sem voltam, de itt nem is az az érdek, hogy egyik vagy másik javaslat változat- lanul fogadtassék el, hanem hogy mindegyikből az, a mi benne jó, közcélra felhasználtassék.

Javaslatom előterjesztésére két ok vezérrel. Először, mert azt nem csak kivihetőnek, de célszerűnek is tartom; másodsor, mert az eddig tudomásomra jutott javaslatoktól lényegesen eltér.

Az én óhajtasom az levén, hogy békés uton, s a társadalmi viszonyok nagy megrázkódása nélkül lépünk át a jobb jövő él- vezetébe, azért a valuta kérdését is oly alapokon tartom megol- tlandónak, melyek folytán sem a forgalom, sem a magán életi vi- szonyok erőszakos változások nak nem lesznek kitéve.

Erre való nézve legelső feltételül kötöm ki, hogy a baj or- oszlása tekintetéből használandó rendszabályok a forgó pénz összegét, legyen az ére vagy papiros, semmi szin alatt se keves- bitsék. Például ha a forgópénz összegét jelenleg 600 millióra

vehetjük, ne tegyünk semmi olyas intézkedést, mely ezen összeget kevesebbre szállíthatná, és pedig azon egyszerű oknál fogva, mert a forgó pénz mennyisége most sincs arányban a szükséglettel, s a mennyiség csökkenése a régi bajok helyébe új bajokat fogna teremteni.

Második feltételelem az : hogy a bécsi nemzeti banktársaságnak szabadalma—készpénz értékű jegyek kibocsátására—semmi szín alatt se újjíttassék meg, s a bank a kibocsátott jegyek azonnali beváltására utasíttassék.

Mivel pedig e két feltétel egymással merőben ellenkezik, okvetetlen egy harmadik expediens kell, hogy a bécsi nemzeti bank kibocsátott jegyeit a forgalomból kihuzzassa a nélkül, hogy a forgópénz mennyisége csorbát szenvedjen.

Ezen expediens meghatározhatására harmadik feltételelem, hogy az országgyűléseken a bank előlegezései, vagyis azon adósságok, melyekkel a status a banknak tartozik, a többi statusadósságoktól különválva tárgyalassanak, s a valuta kérdéssel kapcsolatban intéztessenek el.

Kerek számot véve, a banknak összes vagyona 650 millióra rug; a forgalomba bocsátott bankjegyeké pedig 500 millió. E szerint még 150 millió marad fenn, mely a banktársaságnak privátvagyonát képezi.

A bank vagyonában az alladalom összes tartozása tesz 300 milliót, arany és ezüst 100 milliót, rövid lejáratu váltók és előlegek 100 milliót, összesen ft 500 milliót. A többi 150 millió különféle természetű tételekből áll.

Ezek előrebocsátása után a dolognak következő fejleménye lenne. Mihelyt a bank utasíttatnék, hogy a forgalomban levő jegyeinek beváltását eszközölje, a liquidatio folytán természetesen legelőször a rövid lejáratu váltók és előlegekre fordított bankjegyek fognának a forgalomból visszatérni, melyeknek összegét kerekszámban 100 millióra vettük. Maradna tehát még forgásban 400 millió bankjegy, melynek beváltására a dolog természeténél fogva a 100 millió arany és ezüst és a statusnak 300 millió tartozása fogna szolgálni.

Itt már most akaratlanul is azon kérdés merül fel, fogja-e és miként a status ezen tartozását leróhatni.

Az osztrák birodalom pénzviszonyait ismerjük. Arról tehát szó sem lehet, hogy a mostani körülmények mellett a kormány akár kölcsön, akár más uton képes legyen 300 milliót teremteni, melylyel tartozását a banknak kifizethetné.

Véleményem szerint, ha célt akarunk érni, a viszonyok legombolyításánál mind a kormánynak, mind a bank-igazgatóságnak tétlenségbe kell lépni, s a dolog elintézését az országgyűléseken nyilvánuló nemzet akaratának kell felkarolni.

V.

Pest, april 3.

Javaslatom a valuta kérdésének megoldására nézve következő.

Mondassék ki határozatilag, hogy a bécsi nemzeti banknak szabadalma, pénzértékü jegyek kibocsátására felfüggesztetik, s a kibocsátott jegyek a forgalomból visszahuzandók.

A bank vagyona választassék el két részre: közvagyorra és privat-vagyorra.

A közvagyont képezze a forgalomba bocsátott pénzjegyeknek megfelelő érték, vagyis a fentebbi suppositum szerint 500 millió forint, és pedig következő tételekben:

100 millió rövid lejáratu váltók és előlegekben,

100 „ arany és ezüstben,

300 „ statutartozásban.

A többi bármi néven nevezendő értékü tételek a bank-társaság privat vagyonaül tekintessenek.

A közvagyon kezelése s tekintve liquidációja bizassék egy a magyar és német-szláv országgyűlések által kinevezendő vegyes bizottmányra.

A privat-vagyon felett a bank-társaság önmaga s függetlenül rendelkezék, mely vagy liquidálja magát s feloszlik, vagy reconstituálja magát mint leszámolati vagy kölcsön bank, s folytatja üzleteit,

A vagyon felosztással megszűnven a kormány és a banktársaság közti viszony, miután a mostani bankjegyeket a forgalomból visszavonni kell, a forgó pénz ügyét új alapokon szükségesen felépíteni. Ehhez képest:

Utasíttassanak az illető kormányok az eddigi bécsi banktársaság helyébe hat új banktársaság alakulását engedélyeztetni pénzürtékü jegy kibocsáthatási szabadalommal. És pedig

a) a magyar kormány területén:

Pesten 20 millió ezüst készlettel

Temesvárott 10 " " "

Brassóban 10 " " "

b) a német-szláv kormány területén:

Bécsben 20 millió ezüst készlettel

Triestben 10 " " "

Krakkóban 10 " " "

A banktársaságok alaptőkéje háromszoros arányban legyen az ezüst-készlet maximumával, tehát

Pesten 60 millióban

Temesvárott 30 " "

Brassóban 30 " "

Bécsben 60 " "

Triestben 30 " "

Krakkóban 30 " állapítassék meg az aláírandó rész

vények összege.

A társaságok megalakulhatásához szükséges, hogy a megemlített részvényi maximumoknak fele aláírva legyen.

A részvény befizetés $\frac{1}{3}$ részben arany és ezüsttel, $\frac{2}{3}$ részben pedig száztól ötöt kamatozó statuskötelezvényekkel teljesíttessék.

A bank társaságok által forgalomba teendő jegyek 50 ftn kisebb összegre ne szóljanak.

Ezen jegyek, — nevezzük ezüst-jegyek, — az ipar és kereskedelem élénkítésére fogván leginkább szolgálni, adófizetéseknél el ne fogadtassanak.

Az ezüst-bankoknak csak rövid lejáratu üzletekbe szabad kibocsátkozni.

Az egyes bankok szabadalma csak bankjegyek kibocsátására vagy is inkább forgalomba tételére szóljon.

A bankjegyek készítésének eszközlésére egy külön intézet állítsák fel, mely egyszersmind ellenőrködjék a felett, hogy a bankok az országgyűlésileg kidolgozandó szabályokat szigoruan megtartsák.

Ezen intézet igazgatósága egy elnökből, két tanácsosból, s két képviselőből álljon. Az elnököt nevezze a fejedelem. A tanácsosokból egyiket válassza a magyar országgyűlés, másikat a román-szláv országgyűlés. A képviselőket pedig küldjék a bankársaságok, mindenik egyet.

Az ezüst bankok csak ezen intézettől kért és kapott jegyeket bocsáthassák forgalomba.

A forgalomba bocsátandó jegyeknek összege a bank-társaságok alaptőkéjének összegét meg ne haladja.

A banktársaság, mindegyik köteles legyen az általa forgalomba bocsátott jegyeket, mikor kívántatik, ércpénzzel beváltani, a végből tartozék a forgalomban levő jegyek összegének egy harmadat arany és ezüstben készletül tartani, s a hiányt három hónapról három hónapra kipótolni.

A forgalomba bocsátás végett átvett jegyek összegétől mind-egyik bank száztól egy forintot tartozék évenként fizetni a bankjegy-intézetnek, költségei fedezésére.

Ezen intézet igazgatósága köteles legyen minden évben jelentést tenni az országgyűléseknek, a bankok ügyeinek állásáról.

Mihelyt az új banktársaságok alakulása biztosítva van, de csak is akkor vegye kezdetét a kormány és a bécsi nemzeti bank közötti viszonyok feloldása, a közvagyon átvétele és liquidatiója.

A közvagyon átvételekor megszűnván a bank felelősége a bankjegyek beváltására nézve, köteles legyen visszaadni az illető országoknak minden közjavakat, melyeket az adott előlegezések gy részére a status kormánytól fedezetül kapott.

A liquidatio megkezdésével a rövid lejáratu váltók és előle-
kekre kiadott bankjegyek önkényt be fognak folyni, a nélkül, hogy a bankjegyhözönak egyebet kelljen adni, mint saját köte-

levényét. — S e szerint az első 100 millió bankjegy beváltása nem fog semmi nehézséggel járni. — De annál nagyobb a feladat, megtalálni a kulcsot a többi 400 millió beváltásához, miután ezüst és aranyban csak 100 millió készlet van, a 300 millióval pedig a status tartozik, mely a mostani körülmények közt fizetni nem képes.

Itt akarva, nem akarva, a közjó kedvéért egy kissé erőszakos rendszabályhoz kell nyulni.

A bankjegyeknek most is kényszerített kelete van, birtokosával tehát nem történnék nagy igazságtalanság, ha azok helyett más jegyeket kapna cserébe, melyeknek kelete szinte kényszerített volna.

Véleményem tehát ez.

A liquidatioval megbízott választmány készíttessen az ország nevében és felhatalmazásánál fogva annyi sommájú pénzjegyet nevezzük váltó-pénzjegynek, mennyivel az álladalom a banknak tartozik, vagy is a suppositum szerint 300 milliónyit, s ezen jegyeket használja a bankjegyek beváltásánál oly módon, hogy minden négy forintnyi bankjegy helyett adjon egy forintot cseng pénzben, három forintot pedig váltópénzjegyben.

Célszerűnek gondolnám még megállapítani, hogy 25 ftnál nagyobb összegről szóló jegyek ne készíttessenek, továbbá, hogy adó és kincstári fizetésekre csak e fajta pénzjegyek fogadtassanak el. Ez utóbbi intézkedés némileg paralizálná az ezüstjegyek azon előnyét, miszerint azokat bármikor ezüstre felváltani lehet.

De van még egy gyöngye oldala ezen operationának, mit szemlől téveszteni nem szabad, azon körülmény tudniillik, hogy a efféle forgópénz surrogatumok csak úgy nyernék popularitást közönségnél, ha azoknak beváltási módora és ideje iránt a közönség tisztában van, s biztosított alappal bírnak.

Erre való nézve következő intézkedést gondolnék célszerűnek a kedélyek megnyugtatósára.

Már fentebb említettem, hogy a bank előlegezéseit ne keveljük össze a nagy közönség kezébe, levő status-kötelezvényekkel. Hozzuk közelebb inkább magunkhoz a kötelezettséget, s váltókat adassuk át magántermészetűvé.

Érthetőbben szólva, repartíaltassék az egész tartozás aránylagosan a birodalom minden hatóságaira, s az esendő sommáról adjon az illető hatóság 5 percentes kötelezvényt, melytől a kamatokat mindaddig fizetni tartozzék, míg a tőkét le nem tisztázta.

Továbbá mondassék ki országgyűlésileg, hogy ezen kötelezvények biztosító alapul szolgálnak a kibocsátandó váltópénzjegyeknek, hogy addig is, míg ezen pénzsurrogátumok forgalomban lesznek, mindenkí közel találja és érezze azon alapot, mely biztosításul szolgál.

Ezen 5-^otes kötelezvényeket a liquidáló bizottmány adja el lassaukint, s a bejövendő összegeket fordítsa az általa kiadott váltópénzjegyek visszaváltására, s illetőleg megsemmisítésére.

A kötelezvények realizációjára hat évi időköz engedtessek.

VI.

Pest, april 5.

Fejtegetésem harmadik tárgyaúl tűztem ki a földbirtokos osztály kellemetlen helyzetét uzsorás adósságaival.

E baj a nemzet életerejét végfelemészttéssel fenyegeti, szükséges tehát, hogy az országos pénzügyek rendezésekor e tárgyra se kerül e ki a honatyák figyelmét, s a teendő intézkedések olyanok legyenek, hogy az által az egyesek nyomasztó pénzviszonyai ne enyhülést nyerjenek.

Az osztrák birodalom geográfiai fekvése, éghajlata, s egyéb viszonyai által majdnem kizárólag a földmivelésre van utalva. Ely viszonyok között a virágzó földmivelésnek természetes következménye a közjólét, s különösen hazánkra vonatkozólag a status jóléte és virágzása a földmivelő osztály jólétével és virágzásával annyira azonos, hogy ez utóbbinak elpusztulása amannak bukását vonja maga után.

És még is éppen a földmivelő osztály az, melynek financialis érdekei leginkább elhanyagolva vannak, s ha néha történt is részükre intézkedés, az többnyire más érdekeknek, főleg a kereskedők és pénztözsérek érdekeinek annyira alá volt rendelve, hogy a földmivelő osztály az intézkedés jótéteményeit nem is érezhette.

Nem mondok újrat, köztudomásu dolog, hogy jelenleg, ha földbirtokosaink pénzhez akarnak jutni, nem ritkán 25—30 per cent kamatot kell fizetniök; s minthogy a földbirtok több év átlagos számítás szerint 5 percentnél többet ritkán jövedelmez világos dolog, hogy ily roppant kamat fizetés mellett a földbirtokosnak koldusbotra kell jutni. De sőt már maholnap annyira jutunk, hogy a gazdaember semmi árért sem fog pénzt kaphatni jöllehet arra most még nagyobb szüksége van, mint valaha, hogy mezei gazdaság terén a fejlődő kor kívánatainak megfelelhessen.

Szükséges tehát egy forrást és pedig bő forrást teremteni, melyhez megszorult földbirtokosaink bármikor és bizton segélyért fordulhassanak, hol mindig olcsó kamat mellett pénzt kaphatnak és pedig a nélkül, hogy kénytelenek legyenek közbenjárókhoz folyamodni, mert ha meg kell az igazat vallani, eddig a közbenjárók által roppant költségbe és fáradsádságba került a kisérlet pénzszomjas földbirtokosainknak, kik a bécsi forrásokból merettek. Ott, hol a kölcsönt készpénzben adják, ezen zsarolás még csak elszivelhető; jaj azonban annak, ki záloglevelekben veszt fel a szükségelt összeget, mert még unokája is meg fogja szenvedni azon veszteséget, mely a záloglevelek pénzzé tévése által a kölcsönvevőre háramlik, s méltán felkiálthat: adtál uram, de nincs benne köszönet.

Nem lesz talán érdektelen ezen abnormis állapotnak okát egy kissé közelebről vizsgálat alá venni.

Az én véleményem e tárgyra nézve következő: az utóévtizedekben az industrialis s egyéb kamatozó papirosok roppan mennyiségre szaporodván, minthogy igen kedvező alkalmat nyújtottak a tőkepénzeseknek pénzüket ezen papirosokba való fektetéssel kamatozóvá, sőt nyereségessé tenni, s ismét azokon miket tetszik tudadni, ezen előnyöknél fogva a tőkepénzek, melyek eddig a földmivelők szolgálatára állottak, mind inkább a börze köré csoportosultak össze, elhagyván az előbbi forgalmi tért, mely pedig rájuk a robot megszüntetése, a tagosztályok behozatala, a mezei ipar fejlődése következtében még nagyobb szükség volt mint ott, hová elhuzódtak.

Ez általja pénzviszonyokban a földbirtokosra nézve a nyomás napról napra érezhetőbb lett, s hogy elviselhetetlenné nem vált, részben annak tulajdonítható, mert az urbéri papirosok a bajt némileg egyensúlyozták, vagy is jobban mondva, enyhítették, de csak addig, míg a börze telhetetlen gyomra ezeket is mind el nem nyelte.

Ebben gondolom én rejteni csiráját azon nyomasztó helyzetnek, mely miatt hazánknak legjelentékenyebb osztálya erkölcsileg élet halál közt sinlődik. Igen, a börze az a hétfejű sárkány, mely bennünket végromlásba vezet, ha jókor fel nem páncélozzuk magunkat óriási hatalma ellen.

De hát van-e kilátás, van-e mód benne, hogy ezen abnormis állapotot, melybe pénzviszonyainkkal jutottunk, rendes úton meg-orvosolni lehessen?

Valóban igen csekély.

Némelyek az uzoratórvények eltörlésével vélik a bajt orvosolhatónak. Nézetem szerint azonban ez nem sokat használna. Legfelebb talán annyit eszközölné, hogy pénzt ugyan kapna a földbirtokos, árva biztosíték mellett, de nem valószínű, hogy 12 percenten alól ahhoz hozzá juthasson mindaddig, míg a korszenvedélylyé vált börzejáték varázserejével a tőkepénzeket monopólizálhatja. Hogy pedig 12 percentes pénz földbirtokosainkon nem fog segíteni, azt ugy sem szükséges bizonyítgatnom.

Hiába tekingetnénk bizalmas szemekkel az izraeliták birtokképességére is, azon egyszerű oknál fogva, mert a mi izraelita polgártársainkat, jóllehet mai világban ök a pénzkirályok, ki nem elégíti 5—6 percent, mennyit a birtokba fektetett tőkepénz védelemezhet, s azért nem is igen valószínű, hogy ök a földbirtoklásra adják magukat, ha csak a birtokot fele áron meg nem vehetik. És ha kérdeni szabad, mit fog nyerni a mostani szabad felvü birtokos osztály, ha birtokát féláron oda adni kénytelen? Bizony semmit. El fog pusztulni, s romjai felett vérző szívvvel elmondhatjuk : *finis Hungariae*.

Legtöbb eredménnyel biztat a zálog-hitel intézet. A közvélemény is ezt tartja legbiztosabb orvosszernek a baj elhárítására.

Az én véleményem szerint azonban ez is csak akkor leend igaz jótétemény pénztelen földbirtokosainkra nézve, ha egyszermin arról is gondoskodva lesz, hogy a kibocsátandó záloglevelek azonnal készpénzzel s névszerinti értékben beváltathassanak.

De várható-e ez a mi körölményeink mellett? Azt tartom nem, és pedig azért nem, mert nálunk a forgópénz mennyiség semmi arányban nincs a szükséglettel, s míg e bajon segítve nem lesz, benn az országban olcsó kamatu tőkékre nem is számíthatunk. A külföldről szerezni pedig nemzetgazdasági szempontból nem helyeselhető, mert a külföldi kölcsönök, ha a kereskedelm mérlegben kárpótlást nem nyerünk, mindig a közvagyon rovására gyümölcsöznek.

Eleven példája ennek mostani helyzetünk.

Iparvállalatainknak, és statuskötelezvényeinknek legnagyobb része a külföld kezében van, s az évenként kivándorló kamatok összege sokkal nagyobb, mint mennyit kereskedelmi mérlegünkkel pótolni tudánk. Mi ennek következménye? az, hogy pénzügyeinkkel napról napra nagyobb zavarba jövünk. — Nekell tehát sem áldozattól sem engedményektől a mostani kormánynak visszaretteni, melyek alkalmasak arra, hogy az álladamat a külföld járma alól e tekintetben megszabadíthassa. A szemitó gazda is megválnék birtokának egy részétől, hogy a másirészt a végromlástól megmenthesse.

Továbbá használjon fel a status minden alkalmat, hogy forgó pénz mennyiségét szaporíthassa, mert ez egyik legbiztosabbszer a pénzbajok orvoslására.

Angolországban statistikai adatok nyomán minden lélekre körülbelül 35 frtnyi forgópénz esik. Ha ezen arányt supponálnók az osztrák birodalomban, kihagyván az olasz tartományt, 3 millió lélekre szükségeltetnék 1120 millió forintnyi forgó pénz. Van pedig forgásban 500 milliónyi bankjegy, és talán 100 millió ezüst és arany, melynek nagyobb része eldugva van a devolvatio miatti félelemből. Forgópénzünk összege tehát csak valamivel több mint fele az aránynak. Ezen összehasonlítás nekis argumentum arra, hogy az olcsó kamatot, s pénzügyeinek

rendezt állapotát Angolország is nagy részben forgó pénz bősége nek köszönheti.

A pénzszaporítás tehát a csomó, melyet megoldalni kell, csak is a forgópénz szaporítása azon egyedüli mód, minél-
 fogva az industrialis s egyéb kamatozó papirosok roppant mennyiségéből származó bajt ellensúlyozni lehet.

Igaz ugyan, hogy Angolországnak pénzbősége nem papirospénzből, hanem arany és ezüsből áll, s ha az európai izlést követni, jobban mondva: utánozni akarnók, nem papirospénzünket, hanem arany és ezüstünket kellének szaporítani.

Mivel azonban arany és ezüstünk annyi, mennyi kell-nincs, de a mostani bonyodalmak mellett tehetségünkben sem áll, hogy azt megszerezhessük, nem látom át, miért ne térhetnénk el a fennebbi iránytól, s miért ne szaporíthatnók forgó pénzünket, papiros pénz jegyek kibocsátásával, ha azoknak keletet tudunk biztosítani.

A papirospénznek valódi célja és eredete, sem másutt sem nálunk, nem forgó pénzszaporítás volt, hanem idő és fáradság kimélés, melylyel az ércpénz kezelés jár. Minket azonban a praxis megtanított, hogy azt forgó pénz szaporításra is célszerűen lehet használni, azért nem cselekednénk helyesen, ha szorult helyzetünkben ezen tapasztalásunkat kizsákmányolni elmulasztanánk.

Adjunk csak kellő biztosítéki alapot pénzjegyeinknek, azok ép oly kedvelt forgalmi eszköz lesznek, mint az arany és ezüst.

Van nekünk elég kincsünk ingatlan vagyonunkban, mely az arany nál is többet ér. Tegyük ennekértékét mozgóvá pénzjegyek által, s célt fogunk érni a nélkül: hogy idegen aranyra szorulnánk s időt nyerünk, hogy lassankint saját arany és ezüst termelésünkkel pótoljuk a hiányt.

VII.

Pest, april 7.

Az industrialis s egyéb kamatozó papirosok roppant mennyiségének a forgó pénz szaporítása általi ellensúlyozására, a most

forgásban levő ezüst jegyek mellett, birtokjegyek forgalomba bocsátását ajánlanám, melyeket készpénz gyanánt volna köteles mindenki elfogadni.

Tekintve hazánk s általában az osztrák birodalom viszonyait a most forgásban levő jegyek mellett ugyan annyi birtokjegy igen jól megférne a nélkül, hogy ezen szaporítás az általános forgalomban zavart idézne elő.

Sőt ellenkezőleg, a forgópénz bősége a most pangó állapot helyett új életet fogna varázsolni a társadalom minden rétegeibe. Élő példája ennek Éjszak-Amerika, mely roppant haladását az ipar- és gazdaság mezején, úgy a vasutak és csatornák építésénél, ha nem is egyedül, de leginkább forgópénz bőségének tulajdoníthatja, melynek biztosítéki alapja nagyobbrészt szintén ingatlan birtokból áll.

Ezen tapasztalataim, s a körülmények gondos felismerése után hiem és meggyőződésem az, hogy a forgópénz szaporítása nálunk hasonló eredményt fog előidézni, mint az éjszak-amerikai statusokban, s azért nem is kétkedném semmit, birtok jegyeket a lehető legnagyobb mennyiségben bocsátani ki, annál inkább nem mert a papirospénz szintén oly jó, sőt még becsesebb forgalmi eszköz, mint az ércpénz, ha annak biztosított alapja van.

A mi pénzembereink ugyan azt szeretnék a közönséggel elhitetni, hogy már is több pénzjegy van forgásban, mint kellenék. Én ezt kereken tagadom. Az igen is áll, hogy a közönség nincs elegendő bizalommal a forgásban levő papirospénz iránt, mert nem látja annak értékét kellőleg biztosítva. De pénzbőség? a nincs, mert ha volna, akkor sem a status sem a földbirtokos osztály kölcsöndolmányában nyomasztó pénzviszonyokat nem ismerne.

Azzal állnak ők elő, hogy ebben, másokban, s még harmadikban s negyedik intézetben is milliók hevernek kamat nélkül. Meglehetősen így van, de a pénzbőség begyőzésére ezen ok nem sokat nyomon mert ott, hol 4—500 millio is alig bírná kielégíteni a szükségletet, mondom, ott 25—30 millio éppen annyi, mint a Dunába egy csepp víz.

Hogy pedig az intézetekben a pénz felhalmozódik, az nem

mindig a pénz bőségét bizonyítja, kivált nálunk nem, a mi agriculturalis viszonyaink mellett, hanem inkább azt, hogy azon intézeteknek szervezete hiányos. Hiányos pedig azért, mert egyoldalú, s éppen azon osztálynak nehéz hozzá közelíteni, melynek a pénzre legnagyobb szüksége van.

Hiszen, ha az igazat meg akarjuk mondani, azon intézetek nem is egyebek a forgópénz zsarnokainál, s a mostani körülmények, mellett jobb volna, ha nem is léteznének, mert csak a forgópénz monopolizására szolgálnak, s legfelebb a pénzüzerek, borspeculansok, s néhány kereskedők részesülhetnek azok jótéteményeiben.

Nincs azonban szándékom ezen intézetek megszüntetését indítványozni mert azoknak jó hatása nem fog elmaradni, mihelyt ezen intézeteknek egyoldalúságából eredő nyomás ellensúlyozva lesz. Én csak ellenszert kívánok ajánlani a birtok-jegyek kibocsátásával, mely ezen intézetek monopoliumát a birtokos osztályra nézve árthatlanná tegye.

A birtokjegyek mikénti kibocsátásáról javaslatom következő:

Állapíttassék meg országgyűlésileg egy országos birtokjegy-intézet életbe léptetése, mint az ezüst bankoknál is indítványoztam, mely azonban pénzüzetekbe ne avatkozhassék, s ügyedüli teendője legyen: a jegyek készítése, azoknak forgalomba tétele, s a biztosítékul szolgáló alap felett örködni.

Az intézet igazgatása egy elnökre, kit a felség nevez, s négy tanácsosra bizassék, kiket az országgyűlés válasszon, melynek felelőséggel tartozzanak.

A forgalomba bocsátható birtokjegyek maximuma 400 millióra határozottassék.

A birtokjegyek értéke ezüst és arany helyett záloglevelekkel illetőleg ingatlan birtokkal biztosíttassék.

A záloglevelek a kölcsönt kérő birtokos nevére és birtokára szóljanak.

A birtokjegyek forgalomba bocsátása takarékpénztári egyesületek által eszközöltessék

A mely takarékpénztár birtokjegyek kibocsátásával foglal-

kozni akar, köteles legyen e célra 500 ezer forint alaptőkét kimutatni kamatozó értékes papirosokban, melyek az állam ellenőrsége alatt a pénztárban fognak tartatni biztosítékul azon veszteségekért, melyek a földbirtokosokkal kötendő zálog-szerződések ből támadhatnak.

A takarékpénztár alaptőkéje, mit e célra kimutat, úgy álljon a kibocsátandó birtokjegyek mennyiségéhez, mint egy a háromhoz, s ezen arányt megtörni nem szabad, még akkor sem, ha a takarékpénztár több jegyet birna forgásba tenni, mint alaptőkéje engedné. Ez esetben köteles legyen előbb alaptőkéjét a három arány szerint nagyobbítani.

A birtokjegyekhez egyes, ötös, tizes és huszonöt forintos jegyek használtassanak. Huszonöt forintnál nagyobb összegek a ezüst jegyeket illetvén.

A birtokjegyeket köteles legyen mindenki készpénz gyanán elfogadni, beváltásuk azonban csak törlesztés útján eszközötessek.

A birtokjegyek kibocsátásának fő célja levén a földbirtokosokat olcsó pénzzel ellátni, s ez által a mezei gazdaság fejlődését előmozdítani, ehhez képest a birtokjegyeket egyedül a földbirtokosoknak adandó kölcsön útján legyen szabad forgalomba tenni.

A földbirtokos, kinek pénzre van szüksége, a takarékpénztárral zálog-szerződést köt.

A zálogszerződévény alapján a takarékpénztár az országintézethez birtokjegyekért folyamodik, melyeket megkapás után az illető földbirtokosnak kézbesít.

A zálogszerződévények az állam ellenőrsége mellett a pénztárban letétkép őriztesscnek, biztosító alapul szolgálván a forgalomba eresztett jegyekért.

A kölcsön összegének meghatározásánál a birtok becsérték szolgáljon zsinormértékül, s az illető birtoktulajdonos a becsértéknek $\frac{2}{4}$ -dét vehesse fel birtokjegyekben.

A kölcsön vett sommától az illető földbirtokos köteles legyen 50 évig százalék fejében évenként száztól hatforintot fizetni, mel

pől $\frac{1}{6}$ rész az országos intézetet, $\frac{3}{6}$ rész a közbenjáró takarékpénztárt illesse; $\frac{2}{6}$ rész pedig a kölcsönvett tőke törlesztésére. A forgalomba bocsátott birtokjegyek beváltására szolgáljon, oly módon, hogy 50 év alatt ezen százalék fizetéssel ne csak a kölcsön lehajoljon, de a birtokjegyek is a forgalomból elenyészzenek, hasonlítva a termékenyítő folyam árjához, mely medrébe semét visszatért, s termékeny földeket és virágzó réteket hagyott maga után.

A hatos százalék első tekintetre terhesnek látszik, de ha a mostani körülményekkel összehasonlítva fel gondoljuk, hogy ezen fizetéssel 50 év alatt a kölcsön vett tőke is lehajol, nem lehet kifogás ellene, mert a tulajdonképpeni kamatfizetésre nem esik több egy százaléknál.

Miután a birtokjegyek kibocsátását csak kisegítő rendszerként használjuk a forgópénz szaporítására, tudniük addig, míg annak helyét a forgalomban arany- és ezüsttel pótolhatjuk. Természetesen a birtokos osztály is csak ideiglenes, vagy jobban mondva mulékonv forrást nyer ezen intézkedéstől pénzügyeinek rendezésére. Kár volna tehát az alkalom felhasználását elmulasztani, mely egy kis kitéréssel a birtokos osztály részére egy óha ki nem apadó kincshányával kínálkozik.

Ezen kis "diversio" ugy lenne eszközölhető, ha a törlesztésre szentelt $\frac{2}{6}$ rész nem használtatik közvetlenül a birtokjegyek beváltására, hanem az újra tőkésítettik zálogkölcsönök útján új birtokjegyek kibocsátása nélkül, s csak ezen újra tőkésített összegek százalékából fordítatik $\frac{3}{6}$ rész a birtokjegyek beváltására, $\frac{1}{6}$ rész tőketörlesztésre, $\frac{1}{6}$ rész pedig a takarékpénztáregyesület díjára maradván.

Példával kívánom a dolgot felvilágosítani.

Képzeliük, hogy Magyarország földbirtokosai az idén 200 millió birtokjegyet vettek igénybe. A megállapított százalék szent tehát fizetnének tőke- és birtokjegy-törlesztésre évenként 4 millió forintot.

Ha ezen 4 millió forintot közvetlenül a birtokjegyek beváltására fordítjuk:

az 1-ső tiz esztendőben befogunk váltani	40	milliót
a 2-ik „ „ „ „	40	„
a 3-ik „ „ „ „	40	„
a 4-ik „ „ „ „	40	„
az 5-ik „ „ „ „	40	„

Összesen 200 millió.

Ha pedig a beváltást közvetve, vagyis a törlesztési tőke kamataival teljesítjük, akkor

az 1-ső tiz esztendőben befogunk váltani	6.600,00
a 2-ik „ „ „ „	18.600,00
a 3-ik „ „ „ „	30.600,00
a 4-ik „ „ „ „	42.600,00
az 5-ik „ „ „ „	101.600,00

Összesen 200 millió

Tehát így is, úgy is befognók váltani 50 év alatt a forgalomban levő birtokjegyeket. A különbség csak abban van, hogy utóbbi mód mellett a jegyekből kevesebbet fognánk beváltani az első tizedekben, mint a fennebbi közvetlen mód mellett. De ez kis késedelmezés senkinek kárt nem okoz. az előny pedig, mely a közvetett beváltásból származik, megbecsülhetlen. Az ország 50 év alatt 150 millió tőkének jutna birtokába ezen diversio által. Ez oly kincs lenne, mely hasonló kezelés mellett egy század alatt 1000 millióra növekednék.

Javaslatomnak gyakorlati kivihetőségéről megvagyok győződve, s tisztán áll előttem, hogy semmiféle intézetek oly jókony befolyást nem fognának gyakorolni az anyagi jólét előmozdítására, mint ezen fejtegetésemben foglalt eszmék diadalma.

Ez által lehetővé válnék forgalmi tőkéket teremteni legegyszerűbb és biztosabb mód szerint, nem is elárasztóan, hanem lépcsőnkint, s azon arányban, a mint a szükség hozza magával; s míg a birtokjegyek a belforgalom terén mozognának, addig az ezüstjegyek a külforgalmat látnák el tőkékkel, s legtermészetesebb közvetítők lennének a birtokjegy és ércpénz között, valamint a bel- és külforgalom között.

S ezen kétféle jegyek igen jól megférnének egymás mellett.

Én különös fontosságot tulajdonítok annak, hogy kétféle jelek legyenek a forgalomban. Ily rendszabály a pénzpiacon az ingadozó árkeletet mindig mérsékelni fogná.

Combinatioim gondos átolvasása mellett a figyelmet ki nem kerülheti, mennyire fontosnak tartom, hogy a pénzjegyeknek biztosított alapja legyen. Ez főkéllék azért, mert habár kedvező körülmény is, hogy az ember papirospénzeért bármikor kifizetést kaphat, de még ez nem minden, mi a papirospénznek valódi becsét ad. Ezen bizodalmat inkább azon meggyőződés premti, hogy a papirospénznek névszerinti értéke teljesen biztosítva van, s hogy ennélfogva történjék bármi, azon veszteni sem lehet.

Az eredmény, mely a felsorolt combinatiok életbeléptetését követni fogná, kiszámíthatlan.

A forgópénz szaporítása, s az olcsó kölcsönhez való juthatás könnyűsége roppant tőkétet tenne mozgóvá, melyek minden zűrt felkeresnének, hogy haszon nélkül ne heverjenek.

A birodalom minden részében, s a társadalom minden rétegeiben a mostani pangást és nyomasztó pénzviszonyokat élénk tevékenység fogná felváltani. Ipar és gazdasági vállalatok létezésük és virágzó állapotba hozása nem csak lehetővé, de könnyűvé válnék. A paradicsom kapui fognának megnyilni az összesbirodalomnak, de főleg ami téjjel-mézzel folyó Kánaán földü hazánk előtt.

Éljen a haza!

DE BALLAGI CEZA